

Teoria puterii maritime (Alfred T. Mahan)

R. Fifield și E. Percy consideră că Alfred Mahan și președintele Roosevelt sunt printre **cele mai mari personalități ale geopoliticii americane** (*“Geopolitics in Principle and Practice”*, pag.82). Mahan a fost un autor de seamă care și-a elaborat opera în termenii strategici de care SUA aveau așa de mare nevoie la acea vreme, iar Roosevelt a asigurat transpunerea în practică a multora dintre ideile gânditorului american. Achiziționarea Canalului Panama în 1903 și deschiderea lui efectivă în 1914, acțiune inițiată de președintele american, a pornit și de la evaluarea făcută de Mahan. În anul 1890, autorul american a atras atenția asupra cerinței ca SUA să construiască un canal care să traverseze istmul dintre cele două Americi. Pentru a asigura securitatea acestui canal era necesar ca SUA să dețină superioritatea navală în Caraibe și în Estul Pacificului. Ceea ce transforma insula Hawaii într-un punct strategic vital pentru apărarea SUA de “o invazie barbară” dinspre Asia. Prin urmare, în decizia strategică de a construi canalul este cuprinsă și ideea lui Mahan, formulată cu câțiva ani înainte.

Opera lui Mahan ar putea fi caracterizată drept o pledoarie pentru construirea de către SUA a unei puternice flote navale, indispensabile noului statut de putere al SUA. Președintele Roosevelt este unul dintre cei care au pus în practică această idee, iar între 1907 – 1909 a trimis în jurul lumii noua flotă americană ca simbol al puterii SUA. Gestul președintelui american, spun comentatorii, a urmat unui tip de “gâlceavă” diplomatică. Cu puțin timp înainte, board-ul educațional din San Francisco hotărâse ca elevii japonezi, chinezi și coreeni să frecventeze școli separate. Ceea ce a provocat indignare la Tokyo și chiar o încordare în relațiile bilaterale. Trimiterea flotei reprezenta un semnal că alta este acum puterea Americii.

Alfred T. Mahan (1840 – 1914), amiral al marinei americane, a fost și profesor la Naval War College din Newport (Rhode Island), calitate în care scrie principala sa lucrare: *“The Influence of Sea Power upon History”*, publicată în 1890. Volumul reprezintă o privire monografică asupra rolului jucat de forța maritimă, între anii 1660-1783, în ascensiunea Marii Britanii. Trei ani mai târziu, Mahan publică o altă lucrare tip monografie, intitulată *“The Influence of Sea Power upon the French Revolution and Empire”* care urmărește evoluția flotei franceze între anii 1793-1812.

În viziunea autorului american, pentru a deveni o mare putere, o țară trebuie să îndeplinească trei condiții sau criterii. În primul rând, trebuie să se învecineze pe o lungime considerabilă cu oceanul planetar sau să aibă acces la acesta printr-o mare deschisă spre oceanul planetar. În al doilea rând, să nu aibă în vecinătatea imediată vecini puternici. În sfârșit, să dispună de o capacitate navală și de un potențial militar ridicat al flotei marine. Toate aceste trei criterii, apreciază Mahan, au fost întrunite de Marea Britanie. Poziția geografică a acestei țări, conjugată cu forța sa navală, au asigurat pentru Marea Britanie rolul de putere mondială pe care l-a deținut atâta vreme. Atât dobândirea, dar mai ales păstrarea Imperiului Britanic, au fost dependente de asigurarea controlului asupra oceanelor.

Dacă Statele Unite doresc să se substituie Marii Britanii ca putere oceanică, ele trebuie să-și completeze poziția geografică cu o flotă maritimă de prim rang. Alfred Mahan trăiește în perioada imediat următoare încheierii procesului de colonizare a continentului american, care s-a produs la mijlocul secolului trecut. Statisticile spun că Statele Unite aveau o putere industrială din ce în ce mai mare. Ele continuau însă să rămână o putere continentală, deși circa 60 al sută din granițe erau maritime. Afirmarea acestui nou stat continental și ca putere maritimă era un imperativ.

Este meritul lui Mahan că a formulat în termeni clari dimensiunea strategică a forței maritime pentru noua putere care se năștea. O flotă comercială puternică era necesară nu numai pentru desfășurarea unei activități comerciale intense, ci și pentru că flota ar fi reprezentat o dimensiune și un simbol al puterii. Prosperitatea națională și împlinirea destinului național al SUA depindeau, în viziunea lui Mahan, de această flotă comercială. Mai mult, navele comerciale ar trebui să dispună de porturi de destinație sigure, iar protecția lor să fie asigurată de-a lungul întregului parcurs, ceea ce echivalează cu construirea unui adevărat **imperiu al oceanului**. Mareșalul american avertiza că, în eventualitatea unor conflicte, nu e suficient să oprești inamicul la graniță (în cazul SUA la țărmurile oceanului), ci să dispui de o flotă suficient de puternică pentru a fi în stare să prevină blocadele și să mențină legăturile porturilor americane cu alte porturi ale țărilor aliate sau neutre.

Mahan sesizează că există poziții geografice avantajoase. Dar ele au o **valoare strategică potențială** atâta vreme cât nu beneficiază de o forță economică în măsură să le pună în valoare și să le fructifice potențialul. Aceasta era situația SUA la sfârșitul secolului. Deși dispuneau de largi deschideri către oceanul planetar și aveau un considerabil potențial economic, ele nu dispuneau de o forță navală care să pună în valoare toate aceste atuuri geopolitice.

Autorul american trăiește într-o perioadă în care expansiunea colonială (de tip clasic) era pe sfârșite. Problema cuceririi de noi teritorii nu mai reprezenta o prioritate. Centrul de greutate se **mutase de la cucerire la controlul unor zone**, ceea ce însemna o regândire a mijloacelor și instrumentelor dominației. Importantă nu mai era anexarea, stăpânirea unei țări sau a unui teritoriu, ci controlul asupra **drumului** către acel teritoriu, asupra **căii de acces**. Iar drumul și calea de acces de cele mai multe sunt maritime. Iar controlul mării înseamnă flotă oceanică.

Din altă perspectivă privind lucrurile, este important să relevăm ideea lui Mahan că puterea, pentru a fi efectivă, trebuie însoțită de **capacitatea de a proiecta puterea**. Chiar dacă autorul american limitează această capacitate doar la instrumentul naval, ideea ca atare reprezintă un element esențial al oricărei abordări geopolitice de tip modern. Mai târziu, alți autori, tot din spațiul american, vor vorbi despre puterea aeriană și chiar despre capacitatea SUA de a controla spațiul cosmic, un gen de *“spațiu maritim al secolului 21”*. Instrumentele cu care o țară își proiectează puterea sunt și trebuie să fie diferite de la epocă la epocă. Dar capacitatea de a proiecta puterea cu mijloacele potrivite pentru o etapă sau alta reprezintă o constantă. Contribuția lui Mahan este că a sesizat, mai devreme decât alții, potențialul de putere pe care îl reprezenta pentru SUA flota maritimă, de a fi afirmat cerința construirii sale în cuvinte clare, chiar imperative.